

نەشرگە تەييارلىغۇچى: **ئابلىمىت ئەھەت بۆگۈ**

نەشرگە تەييارلىغۇچىدىن: ئۇيغۇر باخشىلىرىدىن كىچىك باھادىر غىياسۇددىننىڭ ئوغلى[①]، شېئىرىيەت مەملىكىتىنى قولغا كىرگۈزگەن ساھىبقىران[②]، چاغاتاي دەۋرىدىكى پۈتۈن تۈركىي تىلدا (چاغاتاي ئۇيغۇر تىلىدا) ئەڭ بۈيۈك شائىرلاردىن بولغان[③] ئەلىشىر نەۋائىي مىلادىيە 1441 - يىلى 2 - ئاينىڭ 9 - كۈنى (ھىجرىيە 884 - يىلى رامزان ئېيىنىڭ 17 - كۈنى) ھىراتتا دۇنياغا كەلگەن. 1501 - يىلى 1 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ئاتمىش يېشىدا شۇ شەھەردە ئالەمدىن ئۆتكەن.

بىز ئوقۇرمەنلەرنىڭ ھۆزۈرىغا سۇنغان بۇ ئەسەر — «مەھبۇبۇل - قۇلۇب» (كۆڭۈللەر سۆيگىنى) ئۇلۇغ مۇتەپەككۇر، شائىر، چاغاتاي ئەدەبىياتىنىڭ مۇنەۋۋەر ۋەكىلى ئەلىشىر نەۋائىينىڭ مىلادىيە 1500 - 1501 - يىلى يېزىلغان ئەڭ ئاخىرقى ئەسىرىدۇر.

بۇ ئەسەردە ئەلىشىر نەۋائىينىڭ پۈتكۈل ھاياتىدىكى تۇرمۇش تەجرىبىلىرى، سىياسىي قاراشلىرى، ئەخلاق توغرىسىدىكى تىرەن مۇلاھىزىلىرى، ئىجتىمائىي تەشەببۇسلىرى، پەلسەپىۋى نۇقتىئىنەزەرلىرى، ئىلىم - پەن ۋە كىشىلىك مۇناسىۋەت چۈشەنچىلىرى باي ھېسسىيات، چىن سەمىمىيەت بىلەن باشتىن - ئاياغ قاپىيىلىك نەسر ئارقىلىق بايان قىلىنغان ۋە يەكۈنلەنگەن. ھەربىر مەزمۇن كىشىنى تاڭ قالدۇرىدىغان ۋە ئېستېتىك زوق ئاتا قىلىدىغان پاساھەتلىك بايانلار، نۆۋەتتىدە چوڭقۇر مەنىلىك نەزم، قىتئە، رۇبائىي، ھېكايەت ۋە تەنبىھ قاتارلىقلار بىلەن يۇغۇرۇلۇپ، يۈكسەك بەدىئىي ماھارەت ۋە ئاجايىپ يارقىن ئىستىلىستىكىلىق پىكىر ئىلكىدە خۇلاسىلەنگەن.

«مەھبۇبۇل - قۇلۇب» مۇقەددىمە(كىرىش قىسمى)دىن بۆلەك ئۇچ قىسىمغا بۆلۈنگەن: بىرىنچى قىسمى «كىشىلەرنىڭ ھال - ئەھۋال ۋە پېئىل - ئەتىۋارى» ماۋزۇسى ئاستىدا قىرىق پەسىل (باب)دىن

---

① ② ③ «بۈيۈك شائىر ئەلىشىر نەۋائىي»، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى 2001 - يىلى نەشرى، 18 - ، 55 - ، 75 - بەتلەر.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

تۇزۇلگەن؛ ئىككىنچى قىسمى «ياخشى قىلىق (ئەخلاق)نىڭ خاسىيىتى ۋە ناچار قىلىقلار» ماۋزۇسى ئاستىدا ئون بابتىن تۇزۇلگەن؛ ئۈچىنچى قىسمى «تۇرلۇك ھېكمەتلىك سۆزلەر ۋە پايدىلىق مىسالىلار» ماۋزۇسى ئاستىدا 127 تەنبىھ، 98 بەيىت ـ نەزم، قىتئە ۋە رۇبائىيدىن تۇزۇلگەن. «مەھبۇبۇل ـ قۇلۇب»نى نەشرگە تەييارلاشتا ئەلىشىر نەۋائىي ۋاپاتىدىن يۇز يىل كېيىن، يەنى ھىجرىيە 1010 ـ يىلى (مىلادىيە 1601) ـ يىلى رامزان ئېيىنىڭ يىگىرمە ئۈچى ئاسۇق (ئاقسۇ)نىڭ كۆۋرۈك(كۆۋرۈك) مەھەللىسىدە ئولتۇرۇشلۇق سەئدۇللا ئاخۇننىڭ ئوغلى ھاجى مۇھەممەتنىياز تەرىپىدىن كۆچۈرۈپ تاماملانغان قولىيازما ئاساس قىلىندى.

مەزكۇر قولىيازما كۆن بىلەن مۇقاۋىلانغان بولۇپ، جەمئىي 260 بەت؛ فورماتى:20cm × 12؛ ھەربىر بېتىگە 11 قۇردىن خەت كۆچۈرۈلگەن؛ چوڭ ـ كىچىك ماۋزۇلىرى باشتىن ـ ئاياغ قىزىل سىياھدا يېزىلغان؛ خېتى تولىمۇ سىپتا ۋە چىرايلىق.

ئۆگەنگۈچىلەر ۋە ئۇيغۇر تىلى تەتقىقاتى بىلەن شۇغۇللانغۇچىلارنى بىرىنچى قول ماتېرىيال بىلەن تەمىن ئېتىش مەقسىتىدە بۇ ئەسەرنى قولىيازما نۇسخىسى، ترانسكرىپسىيىلىك تېكىست ۋە ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىدىكى يەشمىسى بويىچە نەشرگە تەييارلىدۇق. ئىقتىدارسىزلىقىم تۇپەيلى يەشمىسىدە بەزى سەۋەنلىكلەرگە يول قويغان بولۇشۇم مۇمكىن. مۇتەخەسسىسلەر ۋە ئۇستازلارنىڭ تۇزەتمە ـ كۆرسەتمىلىرى ئۈچۈن ھەرقاچان قولۇم كۆكسۈمدە (تىرناق ئىچىدىكى سان قولىيازمىنىڭ بەت نومۇرىنى، «ت» ترانسكرىپسىيىلىك تېكىستنى، «ي» ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىدىكى يەشمىسىنى كۆرسىتىدۇ).

* * *

بسم اللەالرحمن الرحيم

[1. ت] ھەمد ئاڭاكىم، زاتىغە ۋە سەنا ئاڭاكىم، ئىھسانىغە. ھەمد ئانچەكىم، سەزاۋاردۇر، ئايتسە بولماس ۋە سەنا ئانچەكىم، يەرى باردۇر بىتسە بولماس.

زاتى جەمئ كەمالات سىفاتى بىرلە مەۋسۇف ۋە سىفاتىدىن مەجمۇئى كەمالات كەشف ئەھلىغە مەكشۇف.

تەنزىھى تىل بىرلە شەرھ قىلۇردىن مۇبەررا، تەقدىسى ئەل ۋەسف ئېتەردىن مۇئەررا. ئەزەمەتى باغىدا سىپىھرى دەۋۋار بىر نىلۇفەردىن كەم ۋە قۇدرەتى ئاللىدا نۇجۇمى سابىت، سەييار ئول نىلۇفەر يۇزىدە بىرنەچچە قەترەئى شەبنەم.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن

[1. ي] بارلىق ھەمدۇسانالار پەقەت ئۇنىڭغا (ئاللاغىلا) خاستۇر. (ئاللانىڭ) ئۆز زاتىغا لايىق مەدھىيىسىنى ئېيتىپ تۇگەتكىلى، ئېھسانىغا مۇناسىپ تەشەككۈرلەرنى يېزىپ تۇگەتكىلى بولمايدۇ. زاتى بارلىق كامىل سۈپەتلەر بىلەن سۈپەتلەنگەن بولۇپ، بۇ سۈپەتلەردىن مۇجەسسەملەنگەن كامالىتى دىلى يورۇق كىشىلەرگە ئايانداۇر.

ئۇنىڭ پاكلىقى تىل بىلەن شەرھلىگەندىن ئارتۇق، ئۇلۇغلۇقى كىشىلەرنىڭ سۈپەتلىگىنىدىن

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

زىيادە. ئايلىنىپ تۇرغۇچى پەلەك ئۇنىڭ ئۇلۇغلۇق بېغىدىكى بىر تال نېلۇپەردىنمۇ كەمدۇركى، قۇدرىتى ئالدىدا تۇرغۇن يۇلتۇزلار ۋە سەييارىلەر شۇ نېلۇپەر يۇزىدىكى بىرنەچچە تامچە شەبنەمدۇر.

[2. ت] نىلۇپەر يۇزىگە شەبنەم ساچقۇچى ھەم گۈل ۋە شەبنەم سۈيىدىن نىلۇپەرزار، بەلكى گۈلىستانى ئىرەم ئاچقۇچى ھەم گۈل.

بىنىيازلىغى جەنبىدە چەرخى نىگۇن بىر گەدايى نىيازمەند ۋە چارەسازلىغى ئاللىدا دەھرى بۇقەلەمۇن① بىر بىچارەئى ئەجزىپەيۇەند. ۋۇجۇدى مۇلاھەزەسىدە ئافەرىنىش(ۋۇجۇدى) نامەۋجۇد ۋە زاتى مۇتالەئەسىدە ئەۋۋەلىن ۋە ئاخىرىن بۇدى نابۇد. خانى ئىھسانى تەگرەسىدە ئالىمي شانلار رىزقىغە سايىل، تەئەققۇلىدا ئالمي مەكان ئاگاھلار جەھلىغە قايىل.

قەھھارلىغى سەرسەرى ئۇچۇرۇرغە سابىت سەييار، نەستەرىنىڭ ساچىلغان يافراغلارى؛ جەببارلىغى قۇيۇنى ئۇچۇرۇرغە دەھرى غەددار، بەيتۇل ـ ھەزەننىڭ تۆكۈلگەن تۇفراغلارى.

[2. ي] نېلۇپەر يۇزىگە شەبنەم چاچقۇچى ۋە شەبنەم سۈيىدىن نېلۇپەرزار پەيدا قىلغۇچى، بەلكى ئىرەم② بېغىدا گۈللەرنى ئېچىلدۇرغۇچمۇ ئاشۇ (ئاللادۇر).

(ئاللانىڭ) بىھاجەتلىكى ئالدىدا ئېگىلكەن پەلەك بىر گادايى، چارە ـ تەدبىرى ئالدىدا رەڭۋاز زامان ئاجىز بىر بىچارە؛ ۋۇجۇدى مۇلاھىزىسىدە يارالتۇچىنىڭ ۋۇجۇدى مەۋجۇت ئەمەس، زاتى مۇھاكىمىسىدە ئاۋۋىلمۇ، ئاخىرىمۇ يوق. ئېھسان داستىخىنى ئەتراپىدا يۈكسەك مەرتىۋە ئىگىلىرى (پادىشاھلار)مۇ رىزقى ئۇچۇن سائىل (تىلەمچى)؛ ئەقىل ـ ئىدرىكى ئالدىدا كاتتا دانىشمەنلەرمۇ ئۆزلىرىنىڭ نادانلىقىغا قايىل. قاھھارلىق (قەھر ـ غەزەپ) بورىنى ئۇچۇرۇشقا باشلىسا، تۇرغۇن يۇلتۇزلارمۇ نەستەرىن گۈلىنىڭ چېچىلغان ياپراقلىرىدەك، جەببارلىقى (كۈچ ـ قۇدرەت) قۇيۇنى سورۇشقا باشلىسا، ۋاپاسىز دۇنيامۇ غەم ئۆيىنىڭ تۆكۈلگەن تۇپراقلىرىدەك.

[3. ت] يوقنى بار ۋە بارنى يوق قىلماق، ئانىڭ زاتىغە ئاسان ۋە بار ـ يوق ئانىڭ ئىھسانىدىن ئۇمىدۋار ۋە قەھرىدىن ھەراسان. بىر ئاۋۇچ تۇفراقنى مەلەكۇت خەيلىدە خىلافەت تەختىغە ئولتۇرتماق ئاڭا ياراشۇر ۋە يىللار مەلائىكەئى مۇقەررەبنغە پىشەۋا قىلغانىنىڭ بوينىغە لەئنەت تەۋقى ئول سالۇر. نەزم:

قادىرىكىم، قۇدرەتىدىن مۇنچە يۇز ئەمرى غەرىب،
بولسە بىر سائەتدە مەۋجۇد ئاندىن ئېرمەسدۇر ئەجەب.
ئون سەكىزمىڭ ئالەمۇ ئادەم ياراتىپ، ئەيلەمەك
بىر كىشىنى ئافەرىنىش دەفتەرىدىن مۇنتەخەب.
ئول قىلا ئالۇر ئاڭا كەلدى مۇسەللەم بۇ ئۇمۇر،
گەر ئۆزى ئېردى مۇسەببەب، لېمىك بۇ بولدى سەبەب.

[3. ي] يوقنى بار ۋە بارنى يوق قىلماق ئۇنىڭغا ئاسان؛ بارلىق ۋە يوقلۇق (ئىچىدىكى مەۋجۇدات) ئۇنىڭ (ئاللانىڭ) ئېھسانىدىن ئۇمىدۋار، قەھر ـ غەزىپىدىن قورقار. ئۇ بىر ئوچۇم تۇپراقنى پەرىشتىلەر گۈرۇھىدا ئىزباسارلىق تەختىگە ئولتۇرغۇزالايدۇ؛ پەرىشتىلەرگە قانچە يىللار

① قولىازمىدا «بودرقلمون» يېزىلىپ قالغان.
② گۈزەل خۇش ھاۋا بىر باغنىڭ نامى.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

پېشۋالىق قىلغان بىرىنىڭ بويىنىغا لەنەت چەمبىرىكىنى سالالايدۇ. نەزم:

قادىر (ئاللا)نىڭ قۇدرىتى بىلەن بىرەر سائەتتە يۇزلىگەن ئاجايىب ئىشلارنىڭ بارلىققا كېلىشى ئەجەبلىنەرلىك ئەمەس.

ئون سەككىزمىڭ ئالەم ۋە ئادەمنى يارىتىپ، يارالمىشلار دەپتىرىدىن بىر كىشىنى تاللاش. ئاللاغا خاس ئىشتۇر.

چۈنكى، سەۋەبىمۇ، سەۋەب قىلغۇچىمۇ ئۇ ئۆزىدۇر.

[4. ت] سۇبھانە زەلمۇلكى ۋەلمەلەكۈت، سۇبھانە زەلقۇدرەتى ۋەلجەبەرۈت جەللەت ئالائۇھۇ ۋە ئەممەت نىئمائۇھۇ ۋەلا ئىلاھە غەيرۇھۇ.

نەئت سەييدۇل ـ مۇرسەلىن

دۇرۇدى نامەئدۇد ئول مەھبۇبى ئاقىبەت مەھمۇدغەكىم، ھەق سۇبھانەھۇ ۋە تەئالا (ئاڭا) ئانچە قۇرب ۋە مەنزەلەت بەردىكىم، ئالەم ۋە ئادەم ۋۇجۇدىدىن مەقسۇد ئانىڭ ۋۇجۇدى ئىدى. خۇجەستە تىنىنەتى رۇھى پاكدىن تاھىر ۋە فەرخۇندە تەلئەتى ئەناسىر تەركىبىدىن پاك ئىركەنى زاھىر. ئەناسىرىنىڭ يەلى مەسھ ئەنفاسى ۋە تۇفراغى يەئقۇب كۆزىنىڭ تۇتىياسى ۋە سۇيى خىزر چەشمەسىنىڭ زۇلالى ۋە ئوتى كەلىم دەرەختى نارىنىڭ ئىشتىئالى ۋە بۇ ئەناسىرنى رۇھى پاك دېسە يەرى بار ۋە رۇھىغە رۇھى فىداك دېمەك سەزاۋار.

[4. ي] (پادىشاھلىق، قۇدرەت ۋە غەلىبىسىنىڭ ئىگىسى، راھەت ۋە نېمەتلىرى كەڭ، ئىمـا ـ ئىشارەتلىرى روشەن، ئۇلۇغ، ئىبادەتكە ئەڭ لايىق جانابي ئاللاتائالانى پاكلىقى بىلەن يادلايمەن.)

پەيغەمبەرلەر خوجىسىنىڭ تەۋسىپى

. ئاللانىڭ كەلگۈسى پارلاق يېقىن دوستى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ھېسابسىز رەھمەتلەر تىلەيمىز.

ھەقتائالا ئۇ زاتقا شۇنچە يېقىن ۋە ئالي ئورۇن بەردىكى، ئاللانىڭ ئالەم ۋە ئادەمنى يارىتىشتىن مەقسىتى، ئۇنى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى) ۋۇجۇدقا كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئىدى. ئۇنىڭ مۇبارەك تەبىئىتىنىڭ ئېسىللىقى پاك روھتىنمۇ تازا، ۋۇجۇدى ئەناسىر (سۇ، ھاۋا، تۇپراق، ئوت) تەركىبىدىنمۇ پاك ئىكەنلىكى ئاشكارا: ئەناسىرنىڭ ھاۋاسى ـــ ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ نەپسى؛ تۇپرىقى ـــ يەئقۇب ئەلەيھىسسالامنىڭ كۆزىنىڭ تۇتىياسى؛ سۇيى ـــ خىزىر ئەلەيھىسسالامنىڭ بۇلىقىنىڭ زۇلالى؛ ئوتى ـــ مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ دەرىخىدىكى ئوتىنىڭ شولىسى. شۇڭا، بۇ ئەناسىرنى پاك روھ دېسە، دېگۈچىلىكى بار؛ مۇنداق روھ جان تەسەددۇق دېيىشكە لايىق.

[5. ت] تايىرى سىدرەنىشىن بۇراقى بەرق گامى ۋە سايىرى رۇھۇل ـ ئەمىن پەيكى ئۇلۇغ خىرامى. ئەفلاك شەبىستانى يۇزى بەھارىدىن رەۋشەن ۋە مەلائىكەلەر ئۈيۈنى رەخشى غۇبارىدىن گۈلشەن. كەلامى شەئنىدە «ۋەما يەنتىقۇ ئەنىل ـ ھەۋاي» ۋە نۇتقى بەياندا «ئىن ھۇۋە (ئىللا) ۋەھيۇن يۇھا». ئەسرارى ئىلاھىغە زاتى ئەمىن، ئىنايەت نامۇتەناھىيغە ئاتى «رەھمەتەن لىل ـ ئالەمىن». نەزم:

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

ئىككى گىسۈيى ئىكى لەيلەتۈل ـ قەدر،
بۇ ياڭلىغ ئىكى لەيل ئىچرە يۈزى بەدر.
بۇ لەيلۇ بەدر ئولۇپ شەمئى شەبىستان،
ئۇزاربدىن خۇي ئاندا كەۋكەبستان.
بۇ كەۋكەبلەرنى ئەيلەپ تەڭرى مەۋجۇد،
نۇبۇۋۋەت مەئشەربغە دۇررى مەقسۇد.
نۇبۇۋۋەت سىپىھربدە قۇياش ئىركەنى مەئلۇم.

[5. ي] سازاۋەر (يەتتىنچى ئاسماندىكى سىدرە دەربخىدە تۇرغۇچى قۇش ئۇنىڭ چاقماقتەك يۈگۈرۈك بۇرنقى (ئىتى)؛ سەير قىلغۇچى جىبرائىل ئەلەيھىسسالام بولسا، يۈكسەك ئورۇنلاردا يۇرىدىغان خەۋەرچىسى. پەلەك كىچىسى ئۇنىڭ چىھرى باھارى بىلەن گۈلشەن، پەرىشتىلەرنىڭ كۆزلىرى ئىتتىنىڭ غۇبارى بىلەن روشەن[1]. ئاللا ئۇنىڭ سۆزلىرى ھەققىدە: «(ئۇ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) ئۆز نەپس خاھىشى بويىچە سۆزلىمەيدۇ»، نۇتقى توغرىسىدا: «پەقەت ئۇنىڭغا نازىل قىلىنغان ۋەھىينىلا سۆزلەيدۇ»[2] دېگەن.

ئىلاھىي سىرلاردىن ئۇنىڭ زاتى ئەمىن، چەكسىز مەرھەمەتلىرىدىن ئىسمى بولدى «رەھمەتەن لىل ـ ئالەمىن (پۈتكۈل ئالەمگە رەھمەت ئىلىپ كەلگۈچى)»[3]. نەزم:

ئىككى چىچى ئىككى قەدىر كىچىسى، يۈزى ئىككى كىچە ئىچىدىكى تولۇن ئايدۇر.
بۇ كىچىدىكى تولۇن ئاي قاراڭغۇ تۇننى يورۇتقۇچى چىراغ بولسا،
يۈلتۇزلار چاقناپ تۇرغان تىنىق ئاسمان ئۇنىڭ ئۇزاربدىن خۇي ئالغاندۇر.
تەڭرى بۇ يۈلتۇزلارنى يارىتىپ، پەيغەمبەرلەر ئۇچۇن مەقسەت گۆھىرى قىلغان.

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلەر ئاسمىنىدىكى قۇياش ئىكەنلىكى (ھەممىگە) مەلۇم.

[6. ت] مۇساھىبلارى شەئنىدە ئەسھابلارى كەننۇجۇم.
سەلاۋاتۇللاھى ئەلەيھى ۋەئەلا ئالىھى ۋە ئەسھابىھى ئەلا يەۋمىددىنى.
ئەمما بەئد: فۇقەرانىڭ گەدايى ۋە غەرايىب مەستۇرەلەرنىڭ چىھرەكۈشايى ئەل ـ فەقىرۇل ـ ھەقىر ئەلىشرەل ـ مۇلەققەب بىن ـ نەۋائىي ـــ غەففەرە زۇنۇبەھۇ ۋە سەتتەرە ئەييۇبەھۇ ـــ مۇداغ ئەرز قىلۇر ۋە ئەداسىن ئۆزىگە فەرز بىلۇركىم، بۇ خاكسارۇ پەرىشان روزگار شەباب ئەۋانىنىڭ بىدايەتىدىن كۇھۇلەت زەمانىنىڭ نىھايەتىغىچە دەۋران ۋاقىئاتىدىن ۋە سىپىھرى گەردان ھادىساتىدىن ۋە دەھرى فىتنىئەنگىز بۇقەلەمۇنلۇغىدىن ۋە زەمانەئى رەڭ ئامىز گۇناگۇنلۇغىدىن، مۇددەتى مەدىد ۋە ئەھدى بەئىد ۋە ھەر نەۋئ شەق ۋە سۇرەتتە قەدەم ئۇردۇم.

① مەنىسىگە ئاساسەن «روشن» بىلەن «كلشن»نىڭ جۇملىدىكى ئورنى ئالماشتۇرۇلۇپ يەشمە قىلىندى.
② «قۇرئان كەرىم» سۇرە نەجم، 3 ـ، 4 ـ ئايەت.
③ ئالەم ئۇچۇن رەھمەت.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

[6. ي] ساھابىلىرى ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى يۇلتۇزلارغا ئوخشاشتۇر.

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا، ئائىلە ـ تاۋابىئاتلىرى ۋە ساھابىلىرىگە تا قىيامەتكىچە ئاللانىڭ رەھمىتى يېغىپ تۇرغاي.

ئاللاغا ھەمدۇسانا، پەيغەمبەر ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادلىرى، ساھابىلىرىغا دۇرۇت ئاداسىدىن كېيىن، پېقىرلارنىڭ گادىيى، غارايىب سىرلارنىڭ يۇزىنى ئاچقۇچى، پېقىر ۋە مىسكىن، نەۋائىي لەقەملىك ئەلىشىر ــ ئاللا گۇناھلىرىنى ئەپۇ قىلىپ، ئەيىبلىرىنى ياپقاي ــ مۇنداق ئەرز قىلىدۇ ۋە بۇنى ئېيتىشنى ئۆزىگە پەرز دەپ بىلىدۇكى:

بۇ ئەرزىمەس ۋە پەرىشان ھاياتىمدا كەمىنە بالىلىق پەيتلىرىنىڭ باشلىنىشىدىن تا قېرىلىق زامانىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئۆتكەن دەۋرلەر ۋەقەلىرىدىن، ئايلىنىپ تۇرغۇچى پەلەك ھادىسىلىرىدىن، پىتنە قوزغىغۇچى دۇنيانىڭ ئۆزگىرىشچانلىقىدىن ۋە زامانىنىڭ رەڭگۇازلىقىدىن كۆپ ۋاقىت ۋە ئۇزاق مۇددەت تۇرلۇك خىيال، تەرەددۇتلار بىلەن قاتقىپ يۇردۇم.

[7. ت] ۋە ھەر تەۋر ۋە ھەر سۇلۇك ۋە كىسۋەتدە يۈگۈردۇم ۋە ئۆزۇمنى ياخشى ـ يامان خىزمەتىغە ۋە سۇھبەتىغە يەتكۈزدۇم ۋە گاھ مەزەللەت ۋەفەنا ۋەيرانىدا شۇەن كۆرگۈزدۇم ۋە گاھى ئىززەت ۋە غىنا بوستانىدا ئەنجۇمەن تۇزدۇم. نەزم:

گەھى تاپتىم فەلەكدىن ناتەۋانلىق،
گەھى كۆردۇم زەماندىن كامرانلىق.
بەسى ئىسسىغ، ساۋۇق كۆردۇم زەماندا،
بەسى ئاچچىغ، چۈچۈك تاتتىم جەھاندا.

ئىفلاس ناتەۋانلىق ھەنگامىدا، يەئنى فەلاكەت، نامۇرادلىق ئەييامىدا ۋە گاھ ئىلىم مەدارەسىسىدە سەفى نەئالدا يەر تۇتتۇم ۋە ئۇلەما مەجالىسىدە ئۇلار قەدەمى يەتكەن يەرگە قەدەم ئۇرۇپ، ئىلىم نۇرىدىن كۆڭلۇمنى يارۇتتۇم.

[7. ي] ھەر تەرز ۋە رەۋىشتە خىلمۇخىل يوللاردا يۈگۈردۇم، ئۆزۇمنى ياخشى ـ يامانىنىڭ خىزمىتىگە ۋە سۆھبىتىگە يەتكۈزدۇم. گاھىدا خارلىق ۋە ئۆلۇم خارابىسىدە ناله قىلدىم. گاھى ئىززەت ۋە بایاشاتلىق بوستانىدا مەجلىس تۇزدۇم. نەزم:

بەزىدە پەلەكتىن بەختسىزلىك تاپتىم، بەزىدە زاماندىن مۇراد تاپتىم.
بۇ زاماندا نۇرغۇن ئىسسىق ـ سوغۇقلارنى كۆردۇم،
جاھانىنىڭ نۇرغۇن ئاچچىق ـ چۈچۈكلىرىنى تېتىدىم.

بەزىدە خارلىق، ناتەۋانلىققا، يەنى پالاكەت، نامراتلىقتا بەختسىز كۇنلەرنى ئۆتكۈزدۇم، بەزىدە ئىلىم ـ بىلىم مەدرىسىلىرىدە ناھال شەكلىدىكى سەپتە ئورۇن تۇتتۇم ۋە ئالىملار مەجلىسىدە ئۇلارنىڭ قەدىمى يەتكەن يەرگە قەدەم قويۇپ، ئىلىم نۇرىدىن كۆڭلۇمنى يورۇتتۇم.

[8. ت] گاھى ئەتقىيا مەساجىدىدا ئۇلار قەدەمى يەتكەن يەرگە يۈز قويدۇم ۋە سەجدە كەسرەتىدىن ماڭلايىم تېرەسىن سويدۇم. گاھى سەفا خانەقاھى ئەھلى ئىبرىقىغە سۇۋ قۇيماق بىرلە ئەرجۇمەند

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئەۋلاد گۇرۇپپىسى

بولدۇم ۋە گاھى فەنا دەيرى سەبۇكەشلىكىدىن سەربەلەند بولدۇم. گاھى لەئىملەر ئالىدا خارلىق ۋە گاھى ئەرازىللار ئالىدا بىئىئتىبارلىق دەست بەردى. گاھى ئىشق كويىدا بىباكلىق ۋە ئادەمىيكۇش پەرى چىھرەلەرگە ھەلاكەتلىك دەست بەردى ۋە گاھى جۇنۇن مەھەللىسىدە ئەرازىللار بوينۇمغە سىللى ئۇردىلار ۋە ئەتفاللار باشىمغە تاش ياغدۇردىلار.

[8. ي] بەزىدە تەقۋادارلارنىڭ مەسچىتلىرىدە ئۇلارنىڭ قەدىمى يەتكەن يەرگە يۇز قويدۇم ۋە سەجدىنىڭ كۆپلۈكىدىن پېشانەمنىڭ تېرىلىرىنى سۆيدۇم. گاھى پاكلىق خانىقاسى ئەھلىنىڭ ئىۋرىقلىرىغا سۇ قۇيۇش بىلەن ھۆرمەتكە ئېرىشتىم. گاھى پانىيلىق مەيخانىسىنىڭ ساقىيلىقىدىن ئابرۇي تاپتىم. بەزىدە پەسكەش، بېخىل كىشىلەر ئالدىدا خورلاندىم ۋە بەزىدە رەزىل ـ ناكەسلەر ئالدىدا ئېتىبارسىز بولدۇم. گاھى ئىشق كويىدا بىپەرۋالىق قىلىپ، جان ئالغۇچى پەرى يۇزلۈك گۈزەللەر تەرىپىدىن ھالاكەتكە ئۇچرىدىم. گاھى سەۋدايىلىق مەھەللىسىدە رەزىل كىشىلەر بوينۇمغا شاپىلاق ئۇردى، ئۇششاق بالىلار بېشىمغا تاش ياغدۇردى.

[9. ت] گاھ شەھرىم ئېلى سىتەمىدىن غۇربەتكە تۇشتۇم ۋە غەرىب خەلايىقغە قوشۇلدۇم. گاھ جىبال قۇللەسى ئارامگاھىم بولدى ۋە گاھ سەھرا ئېتەكى پەناھىم بولدى. گاھى بۇ شىددەتلەردىن ئەزمى ۋەتەن قىلدىم ۋە خۇمۇل زاۋىيەسىدە نەشىمەن قىلدىم ۋە گاھ غۇربەتدە ئەلىل ۋە غەرىب ئەلگە زەلىل بولدۇم. گاھ ئەزىزلەر خىزمەتىدىن ئۆزۈمنى بەھرەمەند قىلدىم ۋە سۆزۈمنى دىلپىسەند تاپتىم. نەزم:

گەردۇن ماڭا گەر جەفاۋۇ دونلۇق قىلدى،
بەختىم كەبى ھەر ئىشتا زەبۇنلۇق قىلدى.
گەھ كام سارى راھنەمۇنلۇق قىلدى،
ئەلقىسسە، بەسى بۇقەلەمۇنلۇق قىلدى.

ئەمما، شۇغىل ۋە كامرانلىق چاغدا ۋە خەلق ھۇجۇمى بولغاغىدا.

[9. ي] گاھى شەھرىم خەلقىنىڭ زۇلمىدىن مۇساپىر بولدۇم ۋە غېرىب خالايىققا قوشۇلدۇم. گاھى تاغ چوققىلىرى ئارامگاھىم بولدى، گاھى سەھرا ئېتىكى پاناھىم بولدى. گاھى بۇ قاتتىقچىلىقلارغا چىدىماي، ۋەتىنىمگە قايتتىم ۋە كىشىلەر بىلمەيدىغان خىلۋەتنى ماكان قىلدىم. گاھى غۇربەتچىلىكتە ئاجىز ۋە بىچارىلەر ئالدىدا خارلاندىم. گاھى ئۆزۈمنى ئەزىزلەر خىزمىتىدىن بەھرىمەن قىلدىم ۋە سۆزۈمنى ئۇلارنىڭ ياقتۇرۇشىغا ئېرىشتۇردۇم. نەزم:

پەلەك ماڭا بەزىدە جاپا سالدى ۋە پەسكەشلىك قىلدى،
بەختىمگە ئوخشاش ھەر ئىشتا ئاجىز ۋە تۆۋەن قىلدى.
بەزىدە ئىستەك ـ مەقسەت تەرەپكە باشلامچىلىق قىلدى،
قىسقىسى، ھېسابسىز رەڭۋازلىق قىلدى.

ئەمما، (بەزى) مەشغۇللۇق ۋە مۇراد تاپقان چاغلاردا، بەزى خالايىقنىڭ تۆھمەت ھۇجۇملىرىدا

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

(بولدۇم).

[10. ت] ۋە گاھ ئەمارەت مەسنەدىدە ئولتۇردۇم ۋە ھۆكۈمەت مەھكەمەسىدە دادخاھلىغ سۈردۇم ۋە گاھ پادىشاھلىغ نەيابەتىدە شۇغۇنى تەقەررۇب تۇزدۇم ۋە نەززارەگەر ئەلگە ئۆزۈمنى كۆرگۈزدۇم ۋە گاھ مەكرۇمەت ئەيۋانىنى مەكان قىلدىم. ئەكابىر ۋە ئەشرافنى تەئزىم يۇزىدىن مېھمان قىلدىم ۋە گاھ نىشات باغىدا بەزم تەرھى سالدىم ۋە ساقي ۋە مۇترىب بەزم سەمائىدىن بەھرە ئالدىم ۋە گاھ سەلاتىن مۇخالەفەتلەردە ئەراغە كىردىم ۋە مۇنازەئەتلەرنى مۇۋاففەقەتغە قەرار بەردىم. گاھ ھەرب مەئرەكەسىغە ئۆزۈمنى سالدىم ۋە جەھل ۋە نادانلىق تۇھمەتىن بوينۇمغە ئالدىم. گاھ خەيرات ئەھلىغە ئۆزۈمنى قاتتىم ۋە ھەر نەۋئى خەير بۇقئەلەرى تۇزەتتىم.

[10. ي] گاھى ئەمىرلىك مەنسىپىدە ئولتۇرۇپ، ھۆكۈمەت مەھكىمىسىدە خەلقنىڭ ئەرز ـ دادىنى سوردىم. گاھى پادىشاھ يېنىدا ئورۇنباسارلىق قىلدىم ۋە ماڭا ئۇمىد نەزىرى بىلەن قاراپ تۇرغان ئەلگە مۇرۇۋۋەت كۆرسەتتىم. بەزىدە ئىززەت ـ ھۆرمەت ئايۋىنىنى ماكان قىلدىم، ئۇلۇغ كىشىلەرنى ۋە يۇقىرى مەنسەپ ئىگىلىرىنى ھۆرمەت ـ تەزىم يۇزىدىن مېھمان قىلدىم. بەزىدە شادلىق بېغىدا زىياپەت داستىخانلىرىنى سېلىپ، ساقي، سازەندە ۋە ناخشىچىلارنىڭ ئويۇن ـ كۈلكە، ناۋاسىدىن بەھرە ئالدىم.

بەزىدە پادىشاھلارنىڭ ئىختىلاپلىرىدا، ئارىغا چۈشۈپ، ئىتتىپاقلىق ئورناتتىم. بەزىدە ئۇرۇش مەيدانىغا كىرىپ، جاھىل ۋە نادانلىق تۆھمەتلىرىنى بوينۇمغا ئالدىم. بەزىدە خەلق ئۈچۈن خەيرلىك ئىش قىلغۇچىلار قاتارىغا كىرىپ، ھەر خىل خەير ـ ئېھسان بىنالىرىنى ياساتتىم.

[11. ت] ئانداغكىم، سەئىيىمدىن رەباتلار بولدى ۋە ئاندىن مۇسافىرلارغە نىشاتلار بولدى. نەزم:

دىماغىمە تۇشۇبان كۆپ تەسەۋۋۇرۇ پىندار،
ئۆزۈمنى جاھۇ ئۇلۇغلۇققە ئەيلەدىم ئىزھار.

بۇ مۇقەددىماتدىن مەقسۇدى بۇكىم، ھەر كويدا يۈگۈرۈپمەن ۋە ئالەم ئەھلىدىن ھەر نەۋئ ئەلگە ئۆزۈمنى يەتكۈرۈپمەن. ياخشى ۋە ياماننى ئەفئالىنى بىلىپمەن ۋە يامانۇ ياخشىنىڭ خىسلەتلەرىن تەجرىبە قىلىپمەن. خەير ۋە شەرلەردىن نۇش ۋە نىش كۆكسۈمگە يېتىپدۇر ۋە لەئىم ۋە كەرىم زەخم ۋە مەرھەمىن كۆڭلۈم دەرك ئېتىپدۇر ۋە زەمان ئەھلىدىن بەئزى ئەسھاب ۋە دەۋران خەيلىدىن بەئزى ئەھبابكى، بۇ ھاللاردىن خەبەرسىز ۋە

[11. ي] تىرىشچانلىقىم نەتىجىسىدە تۇرلۇك قونالغۇ ـ سارايلار بەرپا قىلىندى. بۇنىڭدىن مۇساپىرلارغا شادلىق يەتتى. نەزم:

مېڭەمگە چوڭچىلىق ۋە مەغرۇرلۇق تەسەۋۋۇرى كىرىپلىپ،
ئۆزۈمنى مەنسەپدار ۋە ئۇلۇغ قىلىپ كۆرسەتتىم.

بۇ مۇقەددىمىدىن مەقسەتلىرىم شۇكى، ھەر كويدا يۈردۇم؛ ئالەم ئەھلىدىن ھەر تۇرلۇك كىشىلەر بىلەن ئۇچراشتىم؛ ياخشى ـ ياماننىڭ خۇي ـ ئەپئالىنى بىلدىم. ياخشى ـ ياماننىڭ خىسلەتلىرىنى تەجرىبىدىن ئۆتكۈزدۇم. ياخشىلىق ۋە يامانلىقلارنىڭ شەرىتىنى ئىچىپ، زەھرىنى تېتىپ كۆردۇم. بېخىل ۋە پەسكەشلەرنىڭ زەخمىسىنى، ساخاۋەتلىك كىشىلەرنىڭ مەلھىمىنى كۆڭلۈم بىلىپ يەتتى.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

زامان ئەھلىدىن بەزى ھەمسۆھبەتلىرىم ۋە دەۋران كىشىلىرىدىن ئايرىم دوستلىرىم بۇ ھاللاردىن خەۋەرسىز.

[12. ت] كۆڭۈللەرى بۇ خەير ـ شەررىدىن ئەسەرسىز. نەزم:

نې بىلگەي ئول كىشىكىم، شەھدۇ مەينى تاتماپدۇر
كى ھەجرۇ ۋەسلى كەبى ئول چۈچۈكدۇرۇر، بۇ ئاچچىغ.
بىلۇر زەلىل مۇسافىركى، پۈيە ئەيلەردە،
قۇمۇ توزاڭۇ يۇمشاغ، خارەۋۇ قاتتىغ.

ۋە بۇ ئەسھابغە ۋە ئەھبابلارغە ئىنتىباھ قىلماق، ئۇلارنى بۇ ھاللاردىن ئاگاھ قىلماق ۋاجىب كۆرۈندى. ھەر تائىفە خىسالىدىن ۋۇقۇفلارى ۋە ھەر تەبەقە ئەھۋالىدىن شۇئۇرلارى بولغايكى، نامۇناسىب خەلق سۇھبەتىغە شىتاب قىلماغايلار ۋە نامۇناسىب ئەل خىزمەتىدىن ۋە سۇھبەتىدىن ئىجتىناب قىلغايلار. بەلكى ۋاجىب بىلگەيلەر،

[12. ي] ئۇلارنىڭ كۆڭۈللىرىدە بۇ ياخشىلىق ۋە يامانلىقلاردىن تەسىرات يوق. نەزم:

ھەسەل بىلەن مەينى تېتىپ كۆرمىگەن كىشى، ھەسەلنىڭ ۋىسالدەك
تاتلىق، مەينىڭ ھىجراندەك ئاچچىق ئىكەنلىكىنى قانداق بىلسۇن؟
بىچارە يولۇچى چۆل كەزگەندىلا دالا ـ تۇزدىكى قۇم ۋە توزانىڭ يۇمشاق ۋە تاشنىڭ قاتتىقلىقىنى بىلىدۇ.

شۇ سەۋەبلىك، ھەمسۆھبەتلەرنى ۋە دوست ـ يارانلارنى ئاگاھلاندۇرۇپ، بۇ ھاللاردىن خەۋەردار قىلىشنى زۆرۇر تاپتىم. ئۇلارمۇ ھەر تائىپىنىڭ خۇسۇسىيەتلىرىدىن خەۋەردار بولسۇن ۋە ھەر تەبىقىنىڭ ئەھۋالىدىن مەلۇم چۈشەنچىلەرگە ئىگە بولسۇن. نامۇۋاپىق ئادەملەرنىڭ سۆھبىتىگە ئالدىرىمىسۇن، نامۇناسىپ كىشىلەرنىڭ خىزمىتىدىن ئۆزىنى تارتسۇن. بەلكى شۇنداق قىلىشنى زۆرۇر دەپ بىلسۇن.

[13. ت] ۋە بارى ئەل بىلە مەخفى رازلارنى سۆز دېمەگەيلەر ۋە ھەر نەۋئ ئەل سۇھبەتى ۋە خۇسۇسىيەتىكى، ئۇلارغە ھەۋەس بولغاي ۋە بۇ فەقىرنىڭ تەجرىبەسى ئۇلارغە بەس بولغاي ۋە شەياتىن مىكر ـ فەرىبىدىن بازي يېمەگەيلەر.

چۇن بۇ مەقالاتنىڭ قۇلۇبىغە مەھبۇبلۇغى مەئلۇم بولدى. ئاڭا «مەھبۇبۇل ـ قۇلۇب» نام نىسبەت قىلىندى. ئانى ئۈچ قىسىم قىلىندى ۋە بۇ فۇتۇلگەن فەۋايىدنىڭ كەيفىيەتى چۇن فىتىلدى.

ئەۋۋەلقى قىسىم سايىرۇن ـ ناسنىڭ ئەفئال ۋە ئەھۋالى(نىڭ) كەيفىيەتى؛ ئىككىنچى قىسىم ھەمىدە ئەفئال ۋە زەممە خىسال خاسىيەتى؛ ئۈچۈنچى قىسىم مۇتەفەررىقە فەۋايىد ئەمسال ۋە سۇرەتى.

ئۇمىد ئولكىم، چۇن ئوقۇغۇچىلار ئوقۇر ۋەقىتىدە

[13. ي] كۆرگەنلا كىشىگە مەخپىي سىرلىرىنى دەپ يۇرمىسۇن. ھەر خىل ئادەملەرنىڭ خۇسۇسىيىتىنى بىلىشنى ھەۋەس قىلىدىغان كىشىلەر بولسا، پېقىرنىڭ تەجرىبىسى ئۇلارغا يېتەرلىكتۇر. شەيتانلارنىڭ ھىيلە ـ مىكرىگە قايتا ئالدىنىپ قالمىسۇن.

دېمەك، بۇ ماقالىلىرىمنىڭ كۆڭۈللەرگە يېقىشلىق ئىكەنلىكى مەلۇم بولدى، شۇڭا ئۇنىڭغا «مەھبۇبۇل ـ قۇلۇب» (كۆڭۈللەر سۆيگىنى) دەپ ئات قويۇلدى ھە پۈتكەنلىرىنىڭ پايدىسى ۋە

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

تەسىرنگە قاراپ ئۈچ قىسمغا بۆلۈندى:
بىرىنچى قىسىم، ھەر خىل ئادەملەرنىڭ پېئىل ـ ئەتىۋارى ۋە ئەھۋالى توغرىسىدا؛
ئىككىنچى قىسىم، ياخشى قىلىق (ئەخلاق)نىڭ خاسىيىتى ۋە ناچار قىلىقلار توغرىسىدا؛
ئۈچىنچى قىسىم، تۈرلۈك ھېكمەتلىك سۆزلەر ۋە پايدىلىق مىساللار توغرىسىدا.
ئۇمىدىم شۇكى، ئوقۇغۇچىلار ئوقۇغان چاغدا بۇ ئەسەرگە دىققەت ـ
[14. ت] ئېتىبار كۆزى بىرلە نەزەر سالغايلار ۋە ھەرقايسىسى ئۆز فەھم ـ ئىدراكلارىغە كۆرە بەھرە ئالغايلار. فۇتۇگۇچىگە ھەم بىر دۇئا بىرلە بەھرە يەتكۈرگەيلەر. ئول دۇئادىن رۇھىنى سۆيۈندۈرگەيلەر.

ئەۋۋەلقى قىسىم
خەلايىق ۋە ئەفئال ۋە ئەھۋال ۋە ئەقۋالنىڭ كەيفىيەتىدە

ئول قىرىق فەسلدۇر:
ئەۋۋەلقى فەسل، ئادىل سەلدتىن زىكرىدە؛ ئىككىنچى فەسل، ئىسلام پەناھ بەگ زىكرىدە؛ ئۈچۈنچى فەسل، نامۇناسىب نايىب زىكرىدە؛ تۆرتۈنچى فەسل، زالىم، جاھىل ۋە فاسىق پادىشاھ زىكرىدە؛ بەشىنچى فەسل، فاسىق ۋە بەدمەئاش، بەھادۇرلۇق لافىن ئۇرغانلار زىكرىدە؛ ئالتىنچى فەسل، يەساۋۇللار زىكرىدە؛ يەتتىنچى فەسل،
[14. ي] ئېتىبار كۆزى بىلەن نەزەر سالسۇن ۋە ھەرقايسىلىرى ئۆز پەم ـ ئىدراكلىرىغا يارىشا مەنپەئەت ئالسۇن؛ پۈتكۈچىگىمۇ بىر دۇئاسى بىلەن بەھرە يەتكۈزسۇن ۋە روھىنى شۇ دۇئاسىنىڭ پەيز ـ پۈتۈھى ئارقىلىق سۆيۈندۈرسۇن!

بىرىنچى قىسىم
كىشىلەرنىڭ ھال ـ ئەھۋالى ۋە پېئىل ـ ئەتىۋارى توغرىسىدا

بۇ قىرىق پەسلدۇر.
بىرىنچى پەسىل، ئادىل پادىشاھلار زىكرىدە؛ ئىككىنچى پەسىل، ئىسلام پاناھ بەگلەر زىكرىدە؛ ئۈچىنچى پەسىل، لايىقەتسىز نائىبلار زىكرىدە؛ تۆتىنچى پەسىل، زالىم، جاھىل (نادان) ۋە پاسىق پادىشاھلار زىكرىدە؛ بەشىنچى پەسىل، ئەخلاقسىز، خاراكتېرى ناچار، ھەدىسلا پالۋانلىقتىن لاپ ئۇرىدىغانلار زىكرىدە؛ ئالتىنچى پەسىل، ياساۋۇللار زىكرىدە؛ يەتتىنچى پەسىل،
[15. ت] ياساغلىق قارا چېرىك زىكرىدە؛ سەككىزىنچى فەسل، شاھ ئۇلۇسى ئۆزىگە مۇشابىھ بولۇر زىكرىدە؛ توققۇزىنچى فەسل، شەيخۇل ـ ئىسلام زىكرىدە؛ ئونىنچى فەسل، قۇززات زىكرىدە؛ ئون بىرىنچى فەسل، مۇفتى ۋە فەتھلەر زىكرىدە؛ ئون ئىككىنچى فەسل، مۇدەررىسلەر زىكرىدە؛ ئون ئۈچىنچى فەسل، ئەتىببا زىكرىدە؛ ئون تۆرتۈنچى فەسل، نەزم گۇلىستانىنىڭ خۇش نەغمە ـ نەۋا قۇشلارى زىكرىدە؛ ئون بەشىنچى (فەسل، كاتىبلار زىكرىدە؛ ئون ئالتىنچى (فەسل، دەبىرستان ئەھلى زىكرىدە؛ ئون يەتتىنچى فەسل، ئىمامىلار زىكرىدە؛ ئون سەككىزىنچى فەسل، ئىمامىلار ۋە مۇئەززىنلەر زىكرىدە؛ ئون توققۇزۇنچى فەسل،

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

[15. ي] ياساغلىق قارا چېرىكلەر زىكرىدە؛ سەككىزىنچى پەسىل، پادىشاھ قانداق بولسا، پۇقرالىرىمۇ شۇنداق بولىدىغانلىقى زىكرىدە؛ توققۇزىنچى پەسىل، شەيخۇلئىسلام زىكرىدە؛ ئونىنچى پەسىل، قازىلار زىكرىدە؛ ئون بىرىنچى پەسىل، مۇپتى ۋە ئالىملار زىكرىدە؛ ئون ئىككىنچى پەسىل، مۇدەررىسلەر زىكرىدە؛ ئون ئۈچىنچى پەسىل، تېۋىپلار زىكرىدە؛ ئون تۆتىنچى پەسىل، نەزمە گۈلىستانىنىڭ خۇش نەغمە ـ ناۋا قۇشلىرى زىكرىدە؛ ئون بەشىنچى پەسىل، كاتىپلار زىكرىدە؛ ئون ئالتىنچى پەسىل، مەكتەپ ئەھلى زىكرىدە؛ ئون يەتتىنچى پەسىل، ئىمامىلار زىكرىدە؛ ئون سەككىزىنچى پەسىل، مەزىنلەر زىكرىدە؛ ئون توققۇزىنچى پەسىل،

[16. ت] ھۇففازلار زىكرىدە؛ يىگىرمىنچى فەسىل، مۇتىرىب ۋە مۇغەننىي زىكرىدە؛ يىگىرمە بىرىنچى فەسىل، قىسسە ساز ۋە قىسسەخان زىكرىدە؛ يىگىرمە ئىككىنچى فەسىل، نەسىھەت ئەھلى ـ ۋائىزلار زىكرىدە؛ يىگىرمە ئۈچىنچى فەسىل، ئەھلى نۇجۇم زىكرىدە؛ يىگىرمە تۆرتۇنچى فەسىل، تىجارەت ئەھلى زىكرىدە؛ يىگىرمە بەشىنچى فەسىل، شەھەردە ئېلىپ ساتقۇچىلار زىكرىدە؛ يىگىرمە ئالتىنچى فەسىل، بازار كاسىبلارى زىكرىدە؛ يىگىرمە يەتتىنچى فەسىل، سايىر ھۇنەرۋەر ۋە سەنئەتپەرداز زىكرىدە؛ يىگىرمە سەككىزىنچى فەسىل، شەھنە ۋە زىندانىي ۋە ئەسەلەر زىكرىدە؛ يىگىرمە توققۇزىنچى فەسىل، دېھقانچىلىق زىكرىدە؛ ئوتتۇزىنچى فەسىل، يەتتە ۋە لەئىملەر زىكرىدە؛

[16. ي] ھاپىزلار زىكرىدە؛ يىگىرمىنچى پەسىل، سازاندە ۋە ناخشىچىلار زىكرىدە؛ يىگىرمە بىرىنچى پەسىل قىسسە ـ داستانچىلار زىكرىدە؛ يىگىرمە ئىككىنچى پەسىل، نەسىھەت ئەھلى ـ ۋائىزلار زىكرىدە؛ يىگىرمە ئۈچىنچى پەسىل، مۇنەججىملەر (يۇلتۇزشۇناسلار) زىكرىدە؛ يىگىرمە تۆتىنچى پەسىل، تىجارەت ئەھلى زىكرىدە؛ يىگىرمە بەشىنچى پەسىل، شەھەردە ئېلىپ ـ ساتقۇچىلار زىكرىدە؛ يىگىرمە ئالتىنچى پەسىل، بازار كاسىپلىرى زىكرىدە؛ يىگىرمە يەتتىنچى پەسىل، سەييارە ھۇنەرۋەنلەر ۋە سەنئەتكارلار زىكرىدە؛ يىگىرمە سەككىزىنچى پەسىل، پاسىبان، مەھبۇس ۋە مىرشەپلەر زىكرىدە؛ يىگىرمە توققۇزىنچى پەسىل، دېھقانچىلىق زىكرىدە؛ ئوتتۇزىنچى پەسىل، يېتىملەر ۋە خەسىسلەر زىكرىدە؛

[17. ت] ئوتتۇز بىرىنچى (فەسىل)، غەربىزادەلەر زىكرىدە؛ ئوتتۇز ئىككىنچى فەسىل، مۇبرىم ـ گەدالار زىكرىدە؛ ئوتتۇز ئۈچىنچى فەسىل، قۇشچى ـ سەييادلار زىكرىدە؛ ئوتتۇز تۆرتۇنچى فەسىل، تەربىيەت تاپىپ ھەرامنەمەكلىك قىلغان نەۋكەرلەر زىكىدە؛ ئوتتۇز بەشىنچى فەسىل، كەدخۇدالىق زىكرىدە؛ ئوتتۇز ئالتىنچى فەسىل، رىيايى مەشايىخلار زىكرىدە؛ ئوتتۇز يەتتىنچى فەسىل، خەرابات ئەھلى زىكرىدە؛ ئوتتۇز سەككىزىنچى فەسىل، دەرۋىشلەر زىكرىدە.....

ئەۋۋەلقى فەسىل
ئول ئادىل سەلاتىن زىكرىدە

ئادىل ۋە ئاقىل پادىشاھ ئىبادۇللاھغە زىللۇللاھ. خىلافەت مۇلكى ئانىڭ فەرمانىدا، «ئىننى جائىلۇن فىل ـ ئەرز خەلىفە» ئانىڭ شەئنىدە.

[17. ي] ئوتتۇز بىرىنچى پەسىل، غەربىب ـ غۇرۋالار زىكرىدە؛ ئوتتۇز ئىككىنچى پەسىل، تىلەمچى ـ سائىللار زىكرىدە؛ ئوتتۇز ئۈچىنچى پەسىل، قۇشچى ـ ئوۋچىلار زىكرىدە؛ ئوتتۇز تۆتىنچى پەسىل، پەرۋىشكارىغا تۇزكورلۇق قىلغان نۆكەرلەر زىكرىدە؛ ئوتتۇز بەشىنچى پەسىل، ئۆي ـ ئوچاقلىق ئەر زىكرىدە؛ ئوتتۇز ئالتىنچى پەسىل، رىياكار شەيخلەر زىكرىدە؛ ئوتتۇز يەتتىنچى پەسىل،

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

مەيخانا ئەھلى زىكرىدە؛ ئوتتۇز سەككىزىنچى پەسىل، دەرۋىشلەر زىكرىدە ...

بىرىنچى پەسىل
ئادىل پادىشاھلار زىكرىدە

ئادىل ۋە ئاقىل پادىشاھ ئاللانىڭ ئۆز بەندىلىرى ئۈستىگە چۈشكەن سايىسىدۇر، شاھلىق سەلتەنىتى ئۇنىڭ پەرمانىدا، ئاللانىڭ «مەن يەر يۈزىدە خەلىپە يارىتىمەن» دېگەن سۆزى شۇنىڭ شەنىدىدۇر.

[18. ت] ئادىل پادىشاھ رىئايىتى تەرىپىدىن بىيىكرەكدۇر، «ۋەلەدەت فى زەمنى سۇلتانى» ئاندىن خەبەر بېرىدۇر. ئولكى، ئاللانىڭ زاتى بىرلە مۇباھىدۇر. كەۋنەين دەپدۇرلاركى، «ئەدلۇن سائەتەن خەيرۇن مىن ئىبادەتىس ـ سەقەلەين».

پادىشاھى ئادىل ھەقدىن خەلايىقغە رەھمەتدۇر ۋە مەمالىككە مۇجىبى ئەمنىيەتدۇر. قۇياشدەك ئەبرى بەھارى بىلە قارا تۇپراقدىن گۈللار ئاچار ۋە مۇلك ئەھلى باشىغە ئالتۇن بىلە دۇرلار ساچار. فۇقەرا ۋە ناتەۋانلار ئانىڭ رەفىق مەداراسىدىن ئاسۇدە، زالىم ۋە ئەۋانلار ئانىڭ تىغى سىياسەتىدىن فەرسۇدە. ھەراسەتىدىن قويلار بۇرى خەۋىدىن ئەمىن

[18. ي] ئادىل پادىشاھنىڭ يۈكسەك مەرتىۋىسى ئۇنىڭ تەرىپ ـ تۆسىپىدىن بۇيۇكرەكتۇر. مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ «مەن ئادىل پادىشاھ زامانىدا دۇنياغا كەلدىم» دېگەن سۆزى شۇنىڭدىن بېشارەتتۇر. دېمەك، ئادىل پادىشاھ پەخرلىنىشكە لايىقتۇر. شۇڭا، ئىككىلا ئالەمنىڭ پەخرى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام: «بىر سائەت قىلىنغان ئادىللىق ئىنسان ۋە جىننىڭ ھەرقانداق تائەت ـ ئىبادىتىدىن ياخشىراقتۇر» دېگەن.

ئادىل پادىشاھ ئاللانىڭ خالايىققا كۆرسەتكەن مەرھەمىتىدۇر، مەملىكەت ئۇچۇن تىنچلىق ۋە پاراۋانلىق سەۋەبچىسىدۇر.

(ئادىل پادىشاھ) قۇياش بىلەن باھار يامغۇرىدەك قارا تۇپراقتىن گۈللەر ئېچىلدۇرىدۇ، مەملىكەت خەلقىنىڭ بېشىغا ئالتۇن بىلەن دۇرلار چاچىدۇ. پۇقرالار ۋە ناتەۋانلار ئۇنىڭ مۇلايىم، دوستانە مۇئامىلىسىدىن راھەتتە، زالىملار ۋە ئۇلارنىڭ ياردەمچىلىرى ئۇنىڭ سىياسەت تېغىدىن قورقۇنچ ئىچىدە، سۇرىدىن قويلار بۆرە خەۋپىدىن ئەمىن.

[19. ت] ۋە سىياسەتىدىن مۇسافىر قاراقچى ۋەھمىدىن مۇتئەمىن. رافەتىدىن ھەر مەكتەبدە ئەتفاللار غەۋغاسى ۋە خىلافەتىدىن زۇئەفا ھىمايەتىدە ئالارنىڭ ئەلالاسى، ھەيبەتىدىن يوللار قاراقچىدىن خالى ۋە قول تولا ئۇلۇس مالى، زەبتىدىن ئەلەمدار قەلەمى سىنۇق ۋە ستەھكارلار ئەلەمى يىقۇق. جىددىدىن مەساجىد ئەھلى مەملۇ ۋە مەدارىس بەھىس ۋە جەدەل خەيلىدىن غۇلۇغ. قىساسى تىغىدىن ئوغرى ئىلكى ئەل مالىدىن كۇتاھ، ئىنتىقامى بىيىمىدىن قەتائۇت ـ تەرىق ھالى ئەدەم بەيابانىدا تەباھ. تۇنلەر دۇكانلاردا سودا ئۇچۇن شەمئ ۋە ئەۋباش كوچە گەشتىدىن كۆڭۇللەرى جەمئ.

[19. ي] سىياستى ئاستىدا يولۇچى ـ مۇساپىرلار قاراقچى ۋەھىمىسىدىن خاتىرجەم. مېھىر ـ مۇھەببىتىدىن بالىلار مەكتەپلەردە خۇشال ـ خۇرام، ھىمايىتىدىن زەئىپ بىچارىلەر ئەركىن ـ ئازادە. ھەيۋىتىدىن يوللار قاراقچىدىن خالىي، خالايىقنىڭ مال ـ مۇلكى كۆپ، زەپتىدىن ئەلەمدارلارنىڭ قەلىمى سۇنۇق، ستەمكارلارنىڭ ئەلىمى (بايرىقى) يىقىق. تىرىشچانلىقىدىن مەسچىتلەر جامائەتكە تولغان، مەدرىسلەردە ئىلمىي مۇھاكىمە ۋە مۇنازىرىلەر قاينىغان. قىساس تىغىدىن ئوغرىلارنىڭ قولى ئەل مېلىدىن نېرى، ئىنتىقام خەۋپىدىن قاراقچىلارنىڭ يوقلۇق باياۋىنىدا خارابتۇر ھالى. سودا ئۇچۇن

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

دۆكانلاردا تۈن بويى چىراغ ئۆچمەيدۇ، ئېلىم ـ سېتىم قىلغۇچىلارنىڭ كۆڭۈللىرى كوچا ـ كويلاردا لاغايلاپ يۈرگەن باشباشتاقلاردىن غەم يېمەيدۇ.

[20. ت] شامدىن تا سەھەر خانەقاھلار ئىشكى ئاچۇق ۋە خىلۋەتلەر ئىبادەت نۇرىدىن يارۇق. شەھەردە كويلار پاسىبانى ئول ۋە يازىلاردا قويلار شەبانى ئول. رەئىييەتغە سەرا ۋە باغۇ راغ ئاندىن مەئمۇر ۋە سىپاھىغە كامى دىماغ ئاندىن مەۋقۇر.

كېچىلەر ئەر ۋە زۇئەفا ئىشى ئۇرغۇشتەك ۋە كۈندۈز ئەتفال ۋەرزىشى ئاق سۆڭەك. ئۇجۇزلەر چەرخى ئۇنى مەددى نالەسى بىرلە ئانىڭ دۇئاسىغە نەغمە ساز ۋە كەنىزەكلەر مامۇق سەباماق كۈيى ئۇنى بىلە ئانىڭ ئالقىشىغە نەغمە پەرداز. فۇقەرا ئىشى ئاڭا ھەم دۇئا ھەم نازىش، ئانىڭ دەئىبى فۇقەراغە ھەم نەۋازىش.

ئاچلار غىزاسى بەزل ۋە ئەتاسى خانىدىن

[20. ي] شامدىن تا سەھەرگىچە مەسچىت ـ خانىقالارنىڭ ئىشكى ئوچۇق، خىلۋەتخانىلار ئىبادەت نۇرىدىن يورۇق. شەھەردە كوچىلارنىڭ پاسىبانى ئۇ، يېزىلاردا قويلارنىڭ چۇپانى ئۇ. پۇقرالارنىڭ ھويلا ـ باغلىرى ئۇنىڭ شاراپىتىدىن ئاۋات، سىپاھلىرى ئارزۇ ـ ئارمانلىرىغا يەتكەنلىكى بىلەن ئۇنىڭدىن شاد. (ئادىل پادىشاھنىڭ شاپائىتىدىن) كېچىلىرى ئەر ـ ئاياللار كۆڭۈل بەزمىسى بىلەن ياشنايدۇ. كۈندۈزى بالىلار بىمالال ئوشۇقلىرىنى ئويناىدۇ. مومايلار يېپ ئېگىرگەندە، چاق ئاۋازىغا تەڭكەش قىلىپ ئۇنىڭ ھەققىدە دۇئا قىلىدۇ. قىز ـ چوكانلار پاختا ساۋىغاندا، ساۋاغ ئاۋازىغا جور قىلىپ قوشاق قېتىپ، ئۇنى ئالقىشلايدۇ. پۇقرالارنىڭ ئىشى ـــ ئۇنىڭغا دۇئا قىلىش ھەم ئەركىلەش؛ ئادىل پادىشاھنىڭ ئادىتى ـــ پۇقرالارغا سېخىيلىق بىلەن مېھرىبانلىق كۆرسىتىش.

ئاچلارنىڭ غىزاسى ئادىل شاھنىڭ ھەدىيە ۋە مەرھەمەت داستىخىنىدىن؛

[21. ت] ۋە يالاڭاچلار لىباسى ئانىڭ خەزانەئى لۇتف ـ ئېھسانىدىن. مۇلك باغىن مەئمۇر قىلۇرغە ئەبرى سىيراب، مۇلك ئەھلى كۆزىن يارۇتۇرغە مېھرى جەھانتاب ۋە ئۆزگە مۇلكنىڭ رەئايا ـ خەلقى ئانىڭ ئارزۇسىدا ۋە يەنە كىشۋەر مەزلۇملارى ئانىڭ ئەدلى دۇئاسى گۇفتۇگۇيىدا. ياخشى ئاتىغە ئۇلەمالار ئىشى رەسايىل تەرتىبى ۋە ياخشى سىفاتىغە شۇئەرا ۋەرزىشى قەسايىد تەركىبى، مۇغەننىلەر ئىشتىغالى سەناسى ئۇچۇن سۇرۇد تۇزمەك ۋە مۇسەننىفلەر مەقالى دۇئاسى ئاھەڭدە نەغمە كۆرگۈزمەك ۋە خەلق رىزاسىدىن ھەق رىزاسىغە تالىب ۋە دادخاھ سورارىدا سوراغ كۈنى ۋەھمى كۆڭلىگە غالىب.

[21. ي] يالىڭاچلارنىڭ لىباسى ئۇنىڭ ئىنئام ـ ئېھسان خەزىنىسىدىن. ئۇ (ئادىل پادىشاھ) مەملىكەت بېغىنى ئاۋات قىلىدىغان يامغۇرلۇق بۇلۇت. مەملىكەت خەلقىنىڭ كۆزىنى يورۇتىدىغان نۇرلۇق قۇياش. شۇڭا، ئۆزگە مەملىكەتنىڭ خەلقى ئۇنىڭ ئارزۇسىنى قىلىشىدۇ. ئەللەرنىڭ مەزلۇملىرى ئۇنىڭ ئادالەتپەرۋەرلىكىنى دۇئا بىلەن تىلغا ئېلىشىدۇ. ئالىملار ئۇنىڭ ياخشى نامىنى تەرىپلەپ رىسالىلەر يازىدۇ، شائىرلار ئۇنىڭ گۈزەل سۇپەتلىرىنى مەدھىيلەپ شېئىر ـ قەسىدىلەر پۈتىدۇ. سازەندىلەر ئۇنى كۈيلەپ ناخشا ئېيتىدۇ، يازغۇچىلار ئۇنىڭغا ياخشى تىلەك ۋە دۇئا ئاھاڭىدا نەغمە ـ ناۋا تۇزۇپ ماقالە يازىدۇ.

ئۇ ئادىل پادىشاھ خەلقنى رازى قىلىش ئارقىلىق ھەقتائالانىڭ رازىلىقىنى ئىزدەيدۇ؛ كىشىنىڭ ئەرز ـ دادىنى سورىغاندا، ئاخىرەتتىكى سوراقنىڭ ۋەھىمسى كۆڭلىدە كۈچلۈك بولىدۇ. نەزم:

[22. ت]

ئۇلۇس پادىشاھىيۇ دەرۋىشۋەش،
ئاڭا شاھلىقدىن كېلىپ فەقر خەش.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

جەھاندارلارغە سىپىھر ئىشتىباھ،
ۋەلىي ئەھلى فەقر ئالىدا خاكى راھ.
جەھان مۇلكى ئالىدا خاشاكچە،
ۋەلىي بىر كۆڭۈل مۇلكى ئەفلاكچە.
بارى بىنەۋالار نەۋاسازى ئول،
ھەمۇل نەۋئىكىم، شاھ ئەبۇلغازى ئول.
كىلىپ ئەينى ئىنسانۇ ئىنسانى ئەين،
جەھان ۋارىسى شاھ سۇلتان ھۇسەين.
كى تا بولسە گەردۇنغە دەۋۋارلىق،
ئاڭا باقىي ئولسۇن جەھاندارلىق.
ۋەلىي خەلق بۇ شەھدىن ئولسۇن نىشات،
دەمى بولماسۇن خالى ئاندىن بىسات.

ئىككىنچى فەسل
ئىسلامپەناھ بەگ زىكرىدە

مۇنداغ پادىشاھغە مۇسۇلمان بەگ
[22. ي] ئۆزى پادىشاھ، لېكىن دەرۋىش سۈپەت، شۇڭا ئۇ شاھلىقتىن كۆرە پېقىرلىقنى خۇش كۆرىدۇ.
ئۆزىنى جاھاندارلار ئالدىدا ئاسمان بىلەن، پۇقرالار ئالدىدا يولدىكى تۇپراق بىلەن تەڭ كۆرىدۇ.
جاھان مەملىكەتلىرى ئۇنىڭ ئالدىدا خەس ـ خەشەك بىلەن تەڭ؛ لېكىن بىر كۆڭۈلنىڭ مەملىكىتى بولسا ئاسمان بىلەن تەڭ.
ئۇ بارلىق بىچارىلەرنىڭ غەمخورى، شاھلىقتا بولسا، گويا شەۋكەتلىك ئەبۇلغازى[1].
جاھاننىڭ ۋارىسى ـــ شاھ سۇلتان ھۆسەين ئىنسانلارنىڭ كۆزى، ھەقىقىي ئىنسان.
ئاسمان ـ پەلەك ئايلىنىپ تۇرىدىغانلا بولسا، ئۇنىڭغا پادىشاھلىق مەڭگۈلۈك بولسۇن.
بۇ شاھتىن خالايىققا شادلىق يەتسۇن، يەرۇجاھان ـ ھايات ئۇنىڭدىن ئەسلا خالىي بولمىسۇن.

ئىككىنچى پەسىل
ئىسلامپاناھ بەگلەر زىكرىدە

مۇنداق (ئادىل) پادىشاھقا مۇسۇلمان بەگ
[23. ت] نەبىي خىزمەتىدە تۆرتىنىڭ بىرىدەك. نامۇرادلار پەناھى ۋە پادىشاھلارنىڭ دەۋلەتخاھى. شاھغە دۇنيادا چىن دېگۈچى ۋە ئانىڭ ئاخىرەتى غەمىن يېگۈچى. يامانلار ئاندىن ھەراسان ۋە پاخشىلار دۇشۋارلىغى ئاندىن ئاسان. ئەل مالى تەمەئى كۆڭلىدە نابۇد ۋە ئەيالى خەيالىدىن زەمىرىدە نامەۋجۇد. مۇرادى رىئايا ئەمنىيەتى ۋە مەقسۇدى بەرايا جەمئىيەتى. ئول مۇسۇلمانلارغە رىزا جوي ۋە

① ئەبۇلغازى ـــ ھۇسەين بايقارانىڭ لەقىمى.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

مۇسۇلمانلار ئاڭا دۇئاگوي. ئۆزىنىڭ زاتى تۇزۇك ۋە سەئىيى شاھ ئىشكىدە تۇزۇكلۇك.
شاھ ئىشكى مۇنداق بەگدىن خالى بولماسۇن، دەۋلەت ئاندىن ئۆزگەگە ئىنتىقالى بولماسۇن.

ئۇچىنچى فەسل
نامۇناسىب نايىب زىكرىدە

[24. ت] يالغانچى خۇدنەما نايىب نىسبەتى مۇسەللەمەئى كەزاب مىللەتى، نۇبۇۋۋەت تۇھمەتىن بوينىغە ئالغان ۋە جىبرەئىل ۋەھىيدىن دېگەنى بارى يالغان. مۇڭا ھەم شاھ خۇسۇسىيەتى ئىزھارى غەيرى ۋاقىئ ۋە يالغان بارى. يالغان ھۇكم يەتكۈرۈرگە بائىس تەمەئى شۇم، ئۆسرۈك پەرۋانە يەتكۈرۈرگە سەبەب ھەرىسى مەزمۇم. نېمە ئالۇردا يالغان ئاڭا چىن ئورنىغە ۋە مۇسۇلمانلارغە نۇقسان ئاڭا دىن ئورنىغە. ئايتغانى يالغان چىن دېمەكى مەھال، رىشۋەت ئالۇردا ئۆزگە سۆز دەپ، ئەمما كۆڭلىدە ئۆزگە خەيال. مۇنداغ نايىبكى، بىر بولغاي فېئلىيۇ قەۋلى، شاھ ئىشكىدە گۇم بولغانى ئەۋلى.

[24. ي] يالغانچى، شۆھرەتپەرەس نايىبلارمۇ سەللەئى كاززاپ گۇرۇھىغا تەۋە. ئۇلارنىڭ پەيغەمبەرمەن دەپ دەۋا قىلىشى، ئاللانىڭ جەبرائىل ئەلەيھىسسالامدىن ئەۋەتكەن ۋەھىيلىرىنىلا سۆزلەۋاتىمەن، دېگەنلىرى پۈتۈنلەي يالغان.

شۇنىڭدەك، شاھتا بولمىغان خۇسۇسىيەتلەرنى بايان قىلىپ دېگەن ـ ئېيتقانلىرىنىڭمۇ ھەممىسى يالغان.

ئۇنىڭ يالغان ھۆكۈم يەتكۈزۈشىگە سەۋەب شۇم تەمەيى، ساختا پەرمان يەتكۈزۈشىگە سەۋەب ئاچ كۆزلۈكى. بىرنېمە ئالماقچى بولسا، چىن ئورنىغا يالغان سۆزلەيدۇ، دىن ئورنىغا مۇسۇلمانلارغا زەرەر يەتكۈزۈشنى قويىدۇ. ئېيتقانلىرى يالغان، چىن سۆزلىشى قىيىن، پارا ئالغاندا باشقىچە سۆزلەيدۇ يۇ، كۆڭلىدە باشقىچە خىيال سۈرىدۇ. سۆزى بىلەن ھەرىكىتى بىر بولمىغان بۇنداق نايىبلارنىڭ شاھ ئىشكىدىن يوقالغىنى ئەلادۇر.